

ĐÌNH THẦN THƯỜNG THẠNH TRONG CÔNG TÁC XÂY DỰNG ĐỜI SỐNG VĂN HÓA Ở CƠ SỞ

• Nguyễn Minh Ca^(*)

Tóm tắt

Đình làng từ lúc hình thành đã có vai trò rất lớn trong việc ổn định tinh thần cũng như chi phối nhiều hoạt động của làng như kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... Trong bài viết, chúng tôi trình bày một số vai trò của đình trong việc xây dựng đời sống văn hóa cơ sở trong tình hình hiện nay như vai trò ổn định đời sống tinh thần, cố kết cộng đồng, phát triển văn nghệ thể dục thể thao, hỗ trợ sức khỏe cộng đồng, giáo dục truyền thống cách mạng... cũng như đề xuất một số giải pháp nâng cao tính hiệu quả trong việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở. Bài nghiên cứu là nguồn tài liệu tham khảo, giúp các nhà quản lý văn hóa thực thi các chính sách văn hóa ở địa phương, đồng thời thấy được vị thế, vai trò của đình thần (thiết chế văn hóa cơ sở) trong phát triển du lịch văn hóa tâm linh của thành phố Cần Thơ.

Từ khóa: Đình Thường Thạnh, xây dựng đời sống văn hóa cơ sở.

1. Đặt vấn đề

Nội dung của việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở được đại hội Đảng lần V khóa VII đề ra và là một trong những chủ trương quan trọng trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta.

Ngày 16/7/1998 Ban chấp hành TW Đảng đã ban hành Nghị quyết TW 5 (khóa VIII) về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam đậm đà bản sắc dân tộc. Nghị quyết nêu ra 5 quan điểm chỉ đạo, 10 nhiệm vụ cụ thể và 4 giải pháp lớn, trong đó có giải pháp phát động phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa “huy động mọi lực lượng nhân dân và cả hệ thống chính trị từ trên xuống, từ trong Đảng cơ quan Nhà nước, các đoàn thể ra ngoài xã hội tích cực tham gia phong trào”.

Trong quá trình hội nhập, phát triển đất nước, việc xây dựng nếp sống văn hóa ở cơ sở là hết sức quan trọng làm cho văn hóa thấm sâu vào toàn bộ đời sống và hoạt động xã hội, vào từng người, từng gia đình, từng tập thể và cộng đồng, vào mọi lĩnh vực sinh hoạt và quan hệ con người. Điều đó tạo ra đời sống tinh thần cao đẹp, trình độ dân trí cao, khoa học phát triển, phục vụ đắc lực sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước vì mục

tiêu dân giàu nước mạnh xã hội công bằng dân chủ văn minh, vững chắc tiến lên chủ nghĩa xã hội.

Từ những lý thuyết cơ bản về phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa và trên cơ sở tìm hiểu, phân tích thực trạng về xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở đình thần Thường Thạnh (phường Thường Thạnh, quận Cái Răng, thành phố Cần Thơ), người viết nghiên cứu vai trò của đình thần Thường Thạnh trong việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở, từ đó đề xuất các giải pháp cần tiếp tục thực hiện trong tình hình mới.

2. Nội dung

2.1. Giới thiệu đình Thường Thạnh

Đình Thường Thạnh: đình thần Thường Thạnh hay còn có tên gọi là đình Nước vận Cái Răng (địa chỉ hiện nay, số 8, KV Thạnh Huế, phường Lê Bình, quận Cái Răng, thành phố Cần Thơ. Nằm ngay giữa ngã ba sông Cái Răng bé (trước kia là rạch Cái Răng), cách trung tâm Thành phố Cần Thơ 10km, trung tâm quận Cái Răng 2km, đình thần Thường Thạnh là nơi Thành Hoàng ngự, điểm tựa tinh thần của cả làng Thường Thạnh trước kia và quận Cái Răng hiện nay. Đình được xây dựng năm 1823, năm 1852 được vua Tự Đức sắc phong “Thành Hoàng bốn cảnh”, năm 2008 có quyết định công nhận “Di tích lịch sử - văn hóa” của thành phố Cần Thơ.

^(*) Trường Đại học Tây Đô.

Qua nhiều biến động của xã hội, diện tích đình hiện tại còn khoảng 5ha (trước 1975 hơn 15ha), đình được trùng tu năm 2011 và đang được trùng tu một số hạng mục còn lại trong năm 2018.

Về kiến trúc, đình được xây dựng theo hình chữ Công, phía trước là nhà võ ca diện tích khá rộng, nằm đối diện với gian nhà chính. Khác với một số đình khác, nhà võ ca được xây dựng theo kiến trúc của một khu nhà riêng đối diện với nhà thờ Thành Hoàng chứ không phải ở ngoài sân như lễ thường. Sân võ ca với chức năng diễn xướng văn nghệ dân gian (hát Tiều hay hát bội trước kia, nay còn có đờn ca tài tử). Phía trước nhà võ ca là công tam quan, nơi để cho các chức sắc và nhân dân trong làng đến xem hát. Tiếp theo là chính điện, nơi có diện tích lớn nhất thờ Thành Hoàng làng, được xây dựng theo kiểu Trùng thiềm điệp ốc (mái chồng nhà nổi - kiến trúc truyền thống của Việt Nam và đình Nam Bộ). Đình có ba cửa ra vào, một cửa chính và hai cửa phụ (theo quan sát của chúng tôi, ngày thường đình ít khi mở cửa, trừ trường hợp có người bái tế và khách du lịch tham quan). Phía trên mái đình có tượng gồm *Lưỡng long tranh châu*. Hiện tại, sau khi trùng tu, tượng lưỡng long tranh châu không còn nữa. Phía trong chính điện có nhiều hình vẽ (Bát tiên, tứ thời, rồng, cá chép), chạm khắc được trùng tu. Theo Ban trung đình, một số chữ Hán được phục chế lại nhưng chưa đầy đủ và một số bị mờ không xác định được. Cột đình trước kia làm bằng ô dước, ngày nay được thay bằng gỗ lim rất đẹp và giá trị. Các cột cạnh điện thờ Thành Hoàng có chạm khắc sơn son thiếp vàng, liên đối xứng quanh rất uy nghi. Phía trước còn có khu thờ Bác Hồ, được bày trí rất tôn nghiêm. Sắc thần hiện đang được đặt ở chính điện, trong một hộp kiếng lớn, cạnh là bộ lư lớn và tả hữu là hai chim hạt lớn đứng trên lưng rùa.

Việc sắc phong đình thần của đình Thường Thạnh cùng thời điểm với các các đình khác ở Thành phố Cần Thơ, tức vào năm 1852 (bấy giờ là thôn Thường Thạnh, huyện Phong Phú).

Lễ Kỳ Yên: cũng như một số đình thần khác, hằng năm đình có hai kỳ lễ quan trọng đó là Thượng điền và Hạ điền. Lễ Thượng điền có ý nghĩa là lễ tạ ơn thần Thành Hoàng đã phò hộ cho vụ mùa trong năm và Hạ điền là lễ cầu an lành, cầu mùa màng, quốc thái dân an,...

Thực tế cho thấy, các đình thần thờ nhiều vị thần khác nhau nên nội dung các nghi lễ cúng tế cũng khác nhau (ví dụ đình Bình Thủy thờ rất nhiều vị thần, tôn thần và các vị anh hùng dân tộc - đình thờ nhiều thần nhất Tây Nam Bộ, đình Thường Thạnh thờ ít hơn và có thờ Bà Chúa xứ Nguyễn Nhung) nên nội dung các nghi lễ cúng tế cũng khác nhau. Theo ghi nhận của chúng tôi vào năm 2018, lễ Hạ điền của đình thần Thường Thạnh bao gồm các lễ như: *Tế Thiên địa, tế thần Hồ Sơn quân, tế trăm quan cựu thần, Tả ban, Hữu ban, lễ rước Bà Chúa Xứ Nguyễn Nhung, lễ Thượng hương, Chánh tế, lời đáp từ, mời quan khách dùng cơm*.

Tính từ lúc được phong sắc thần đến nay, đình thần Thường Thạnh đã 166 năm, “một thời gian tuy không dài nhưng cũng đủ để bào mòn một di tích. Xét thấy, đình là trung tâm sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng của dân làng, và đình Thường Thạnh có đầy đủ thời gian là một ngôi đình lâu đời với kiến trúc cổ xưa, cũng như nhiều giá trị văn hóa còn lưu truyền” [1, tr. 255].

Đình thần Thường Thạnh là một trong 12 di tích về kiến trúc - văn hóa lịch sử cấp thành phố, hiện vẫn là nơi có vai trò rất lớn trong việc ổn định tinh thần của bà con trong vùng, nơi tập trung của các hoạt động văn hóa văn nghệ của địa phương, có vai trò lớn trong việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở. Đặc biệt, đình đang là điểm du lịch tâm linh của nhiều khách quốc tế khi đến thành phố Cần Thơ. Với vai trò chiến lược này, Ủy ban nhân dân Thành phố Cần Thơ, Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch, Bảo tàng Thành phố Cần Thơ và các cơ quan hữu quan cần có sự đầu tư, phát triển nhiều hơn nữa.

2.2. Vai trò của đình thần Thường Thạnh trong xây dựng đời sống văn hóa cơ sở

2.2.1. Vai trò ổn định đời sống tinh thần

Lịch sử hình thành các đình ở Nam Bộ chỉ ra rằng; đình có vai trò quan trọng trong hoạt động văn hóa tinh thần, văn nghệ thể dục thể thao, nơi thể hiện tinh thần đoàn kết của làng, tính bình đẳng trong lễ hội,... Hơn nữa, trước kia, làng còn là nơi làm việc của quan lại chức sắc (việc làng tức là việc nước nên có câu “Việc làng việc nước”). Trước hết, làng là một tổ chức xã hội của dân chúng, là đơn vị cơ sở của bộ máy nhà nước phong kiến trước kia, là đơn vị kinh tế, văn hóa hết sức hoàn chỉnh. Văn hóa đình làng, nếp làng, hay hương ước làng có vai trò rất lớn trong việc quy định ứng xử của các thành viên trong làng (phép vua còn phải thua lệ làng). Lễ hội làng là nơi tập trung những giá trị văn hóa dân gian của dân tộc, tín ngưỡng thờ Thành Hoàng được nảy sinh từ cuộc sống thực tiễn, xuất phát từ nguồn gốc bản địa và có giao lưu tiếp biến văn hóa. Đình thờ Thành Hoàng là nơi linh thiêng được người người tôn kính ngưỡng vọng. Nghiên cứu về đình ở Cần Thơ, tác giả Trần Phong Điều nhận định “Đình từ lâu đã trở thành một trong những thành tố của thiết chế làng xã truyền thống, là trung tâm sinh hoạt văn hóa trong cộng đồng làng xã Việt Nam.... Ngoài ra, ngôi đình còn gắn bó với đời sống tâm linh của con người, là nơi nhận những kí thác của các tiền nhân về một cuộc sống bình yên, ấm no, hạnh phúc” [1, tr. 11].

Về mặt tâm linh, từ rất lâu, đình thần giúp ổn định tinh thần của dân chúng trong các làng Nam Bộ, chính xác từ những thập niên đầu của thế kỉ XVII, XVIII, gắn liền với công cuộc khai hoang, mở cõi của phong trào Nam tiến. Những người lưu dân miền Trung khi vào vùng đất mới gặp rất nhiều khó khăn, trở ngại (rừng thiêng nước độc), sau khi dần ổn định, triều đình nhà Nguyễn liền cho xây các đình, miếu,... để ổn định tinh thần dân chúng

Nói về vai trò cân bằng tâm lý của đình đối với những người dân ở Cần Thơ, tác giả Trần Phong Điều cho rằng: “Ngày nay, người ta đến

cúng đình, dự lễ ở đình không chỉ là việc sinh hoạt văn hóa truyền thống mà còn tìm đến sự bình an, không bệnh tật, không gặp điều xui xẻo, thậm chí được mua may bán đắt.” [1, tr. 164]. Trong cuộc sống ngày nay - cuộc sống của khoa học, công nghệ kỹ thuật, khiến nhiều người mất cân bằng về tâm lý. Ngoài nơi yên tĩnh của chùa, đình cũng là điểm tựa tinh thần quan trọng, giải tỏa những áp lực từ cuộc sống.

2.2.2. Vai trò cố kết cộng đồng

Đây được xem là một trong những chức năng quan trọng của đình làng, đặc biệt là lễ hội đình. Làng và hương ước làng là “luật lệ” quan trọng quy định mọi ứng xử của cá nhân trong làng và mỗi làng có những quy định, tập tục riêng mà tất cả các thành viên trong làng buộc phải phục tùng. Truyền thống của làng có ảnh hưởng rất lớn đối với mỗi thành viên, những ai làm sai làm ảnh hưởng đến thanh danh của làng sẽ bị trừng trị rất nghiêm khắc. Chính nhờ những yếu tố kể trên, các thành viên trong làng luôn có ý thức đoàn kết, bảo vệ uy tín, an ninh, tính mạng của mỗi người trong làng mình và luôn có chiều hướng so sánh với các làng lân cận để phấn đấu và phát triển bản thân, phát triển làng mình. Nghiên cứu về Hương ước làng ở đồng bằng Bắc Bộ, tác giả Vũ Duy Miên, Trịnh Thị Hà nhận định: “Hương ước là một phần lệ làng được văn bản hóa, nó phản ánh một cách trung thực, cụ thể và sinh động một góc làng quê đồng bằng Bắc Bộ Việt Nam với những quy định mang nét đặc trưng. Quy định của Hương ước về Giáp, hội Tư văn, hội Lão (các tổ chức xã hội ở làng xã đồng bằng Bắc Bộ Việt Nam trong lịch sử) có vai trò quan trọng trong quản lý xã hội” [3, tr. 65].

Tính cố kết cộng đồng thể hiện rõ nhất ở lễ hội làng. Lễ hội làng “có thể được xem như sự phản chiếu sinh động của truyền thống, bản sắc văn hóa cộng đồng cũng như là biểu tượng của tinh thần cố kết cộng đồng làng xã được hun đúc qua thời gian” [3, tr. 35-39]. Theo tìm hiểu và quan sát của chúng tôi, vai trò của đình Nam Bộ sau 1975 giảm đi nhiều so với trước kia (đình Thường Thạnh cũng không ngoại lệ), trong vài thập niên

trở lại đây, việc tổ chức lễ hội đình Thường Thạnh mới được xem trọng. “Ngày 30/7/1991, Chủ tịch UBND huyện Châu Thành Nguyễn Phong Quang ký quyết định giao trả lại ngôi đình “cho ban hội đình cùng với các vị kỳ lão và bà con nhân dân”. Tháng 11 năm đó, lễ Thượng Điền được tổ chức trở lại tại ngôi đình sau nhiều năm tắt khói hương. Ông Mẫn nhớ và kể, cúng kiếng do dân đóng góp, dân còn rất nghèo nhưng vẫn tập trung đông và hào phóng mở lòng, nhiều người vừa cúng vừa khóc. Tôi hỏi: “Tại sao lại khóc?”. Ông Mẫn trả lời: “Vì mừng quá, làng lại có Thần hoàng độ cho được yên ổn sinh sống làm ăn” [4]. Niềm vui của những người dân ở đây được nhân lên khi hiện nay đình đang được trùng tu và vị trí của đình, địa điểm đình rất được khách du lịch nước ngoài chọn làm điểm đến.

Có thể nói, tính cộng đồng và cố kết cộng đồng là nét đặc trưng và là giá trị văn hóa tiêu biểu nhất của lễ hội đình. Bởi lẽ, trong tâm thức của những người dân trong làng Thường Thạnh trước kia cũng như những người sống xung quanh đình bây giờ (quận Cái Răng), Thành Hoàng là người bảo trợ sự an lành cho họ, phò hộ làm ăn, phò hộ mưa thuận gió hòa, mùa màng tốt tươi. Họ có cùng chung sự ngưỡng vọng về Thành Hoàng, có cùng ước mơ, mục đích kinh tế, văn nghệ, thể thao,... kể cả lúc buồn vui cũng có nơi chia sẻ. Lí giải về tính cố kết cộng đồng của lễ hội đình làng, nhà nghiên cứu Phạm Văn Xây nhận định: “Mỗi cộng đồng hình thành và tồn tại trên cơ sở gắn kết địa vực và sở hữu tài nguyên, lợi ích kinh tế (cộng hữu), gắn kết số mệnh chịu sự chi phối của một lực lượng siêu nhiên (cộng sinh), gắn kết nhu cầu đồng cảm trong các hoạt động sáng tạo và hưởng thụ văn hóa (cộng cảm)... Bất kể một lễ hội nào, dù là lễ hội nông nghiệp, lễ hội lịch sử, suy tôn các vị thần linh hay anh hùng dân tộc thì bao giờ cũng là lễ hội của một cộng đồng; biểu dương các giá trị văn hóa và sức mạnh của cộng đồng trên mọi bình diện, là chất kết dính tạo nên sự cố kết cộng đồng” [7].

Như vậy, tính cộng đồng và cố kết cộng đồng

được thể hiện qua đình làng đã có từ khi làng được thành lập. Trải qua những biến cố của lịch sử, tính chất văn hóa ấy vẫn còn được duy trì và trở thành nền tảng quan trọng trong bối cảnh xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở ngày nay. Vì cố kết cộng đồng là “chất liên kết” quan trọng thực hiện các nội dung trong xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở.

2.2.3. Vai trò phát triển văn nghệ, thể dục thể thao

Các đội nhóm, câu lạc bộ có vai trò rất lớn trong việc giữ vững phong trào văn nghệ, thể dục thể thao quần chúng. Việc thành lập một câu lạc bộ và duy trì hoạt động trong bối cảnh xã hội ngày nay cũng gặp rất nhiều khó khăn, chưa nói đến việc phải phát triển và nhân rộng. Hiện tại, phong trào văn hóa văn nghệ của đình đang được khôi phục và cần sự chung tay của nhiều tổ chức hữu quan để lễ hội đình trở thành nơi tâm linh vừa là nơi thưởng thức văn nghệ, thể dục thể thao của quận Cái Răng trong tương lai.

Một trong những vai trò quan trọng của lễ hội đình làng là tạo ra không gian lễ hội - không gian rất được chờ đợi của nhiều người trong làng. Tại không gian này, mọi người không phân biệt lứa tuổi, giai cấp, có thể tham gia vui chơi, thưởng thức văn nghệ, tham gia các trò chơi dân gian (bình đẳng trong xã hội). Người tham gia với hai mục đích chính: một là, để tạ ân trách của Thành Hoàng; hai là, được vui chơi sau vụ mùa. Hiện nay đình không có đủ kinh phí để tổ chức các câu lạc bộ đội nhóm văn nghệ mà phải mời những nghệ danh địa phương, hoặc nơi khác đến để biểu diễn trong hai kỳ lễ Hội Yên Thượng điền và Hạ điền. Theo thông tin từ Ban trung đình, gần đây có mời đoàn đờn ca tài tử phục vụ cho thần và người dự lễ Hạ điền còn dịp lễ Thượng điền mời đoàn hát bội (trước kia còn có hát Tiều). Trong phần hội còn có múa bóng rỗi, một trong những điệu múa đặc trưng của lễ hội ở Nam Bộ. Bên cạnh còn có đội múa lân phục vụ phần hội, diễn ra song song với các trò chơi dân gian. Từ việc tham gia vào các lễ hội đình như thế này, những giá trị văn hóa được trao truyền và sáng tạo theo thời gian. Tất nhiên

chúng ta sẽ giữ lại những giá trị dân tộc cổ truyền, những giá trị của lớp văn hóa bản địa, nhưng cũng khuyến khích các loại hình văn nghệ, trò chơi mới để phù hợp với sự phát triển của xã hội hiện đại.

Theo quan sát của chúng tôi, quy mô tổ chức lễ hội Kỳ Yên của đình Thường Thạnh tuy nhỏ hơn so với đình Bình Thủy nhưng cũng thu hút rất nhiều người dân trong và ngoài quận tham gia, không khí rất trang nghiêm, náo nhiệt, người tham gia lễ hội với tinh thần rất vui vẻ, đặc biệt ngày càng có nhiều đoàn khách quốc tế biết đến (đây là một lợi thế không nhỏ cho việc phát triển du lịch tâm linh của địa phương).

2.2.4. Vai trò hỗ trợ sức khỏe cộng đồng

Một đặc trưng ở đình Thường Thạnh mà ít có đình nào ở thành phố Cần Thơ có được đó là tổ y tế từ thiện. Nằm đối diện với đình thần và sau Miếu thờ Bà Chúa Xứ Nguyễn Nhung là một dãy nhà đơn sơ của tổ y tế. Được hình thành từ rất lâu, tổ y tế là nơi lưu giữ nhiều bài thuốc dân gian quý, chữa trị, chăm sóc sức khỏe cho nhiều người trong khu vực. Tuy hiện nay, y học đã rất phát triển nhưng vẫn còn nhiều người tin tưởng vào các bài thuốc dân gian của ông bà để lại. Theo tìm hiểu của chúng tôi, hiện tổ y tế vẫn hoạt động đều đặn và các thành viên trong tổ y tế cũng đang học tập nâng cao trình độ của mình theo yêu cầu của sở y tế thành phố. Ngày nay, việc khám bệnh và xin thuốc không nhiều như trước nữa nhưng vai trò của tổ y tế cũng rất quan trọng trong việc chăm sóc sức khỏe của cộng đồng của khu vực quanh đình.

Cơ sở vật chất hiện tại của dãy nhà y tế đang xuống cấp trầm trọng, cần được xây mới cũng như hỗ trợ trang thiết bị cho tổ y tế để đủ điều kiện hoạt động và duy trì. Việc chuẩn bằng cấp của các lương y (đông y) cũng cần phải có biên độ thời gian nhất định.

2.2.5. Vai trò lưu giữ truyền thống văn hóa dân tộc, giáo dục truyền thống cách mạng

Đình làng ngày nay tuy không còn giữ được vai trò quan trọng như trước kia nhưng vẫn là biểu tượng của tinh thần cố kết cộng đồng, lưu

giữ truyền thống uống nước nhớ nguồn, biết ơn tự nhiên. Hơn nữa, các đình Nam Bộ nói chung, trong đó có đình thần Thường Thạnh từng là nơi che chở cán bộ cách mạng, lưu giữ truyền thống đấu tranh của dân tộc trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ.

Truyền thống văn hóa dân tộc được lưu dấu rất đậm trong những nét sinh hoạt của lễ hội, kiến trúc đình và đang đứng trước nguy cơ mai một trong bối cảnh hội nhập văn hóa hiện nay. Việc lưu giữ những sinh hoạt tín ngưỡng xưa và giải thích cho giới trẻ ngày nay hiểu về ý nghĩa, vai trò của các biểu tượng văn hóa, truyền thống của dân tộc không phải là chuyện dễ dàng của các nhà quản lí văn hóa. Một trong những nội dung quan trọng của xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở là lưu giữ truyền thống của dân tộc và đình làng là nơi quan trọng để thực hiện mục tiêu này. Việc thờ cúng các Tiên hiền và Hậu hiền thể hiện rất rõ tư tưởng uống nước nhớ nguồn của dân tộc. Tiên hiền và hậu hiền là những người có công khai khẩn và xây dựng vùng đất mới - họ là những người đã bỏ ra không biết bao nhiêu là công sức, xương máu để có được cuộc sống như ngày nay. Việc ghi nhớ công ơn đó là một truyền thống tốt đẹp của dân tộc cần được ghi nhớ và lưu giữ qua nhiều thế hệ. Để làm được việc này thứ nhất, cần tuyên truyền cho giới trẻ hiểu những ý nghĩa đó, việc này chúng ta đã bỏ qua một thời gian dài; thứ hai là việc trao truyền cho thế hệ sau cũng phải được tính đến.

Lưu giữ truyền thống cách mạng của địa phương không chỉ được thể hiện ở bảo tàng lịch sử hay lịch sử đảng bộ mà còn được ghi dấu ở đình làng vì đình làng từng là nơi ẩn náu của các chiến sĩ cách mạng trong cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mĩ. Không ít lần đình thần ở Nam Bộ bị ném bom hay bị đốt cháy vì lí do che chở cán bộ cách mạng. Theo ghi nhận của nhà báo Sáu Nghệ: “Đình cũng là cơ sở bí mật của lực lượng cách mạng suốt hai cuộc kháng chiến. Thời kháng Pháp, một lần đình bị giặc đốt, thời kháng Mỹ có vài lần tên bay đạn lạc, dù vậy đình vẫn giữ được nguyên vẹn nét kiến trúc của thế kỷ XIX” [4].

Như vậy, việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở ngoài các thiết chế văn hóa, các câu lạc bộ đội nhóm, chúng ta cần chú ý đến vai trò của đình làng như một đơn vị cơ sở góp phần tuyên truyền giáo dục truyền thống cách mạng, lưu giữ truyền thống dân tộc.

2.3. Những giải pháp nâng cao tính hiệu quả của đình Thường Thạnh trong xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở

2.3.1. Thực hiện tốt công tác tuyên truyền và giáo dục

Công tác tuyên truyền và giáo dục cần được chú trọng và đi trước một bước nhằm nâng cao nhận thức cho nhân dân về những giá trị văn hóa, lịch sử của lễ hội, trân trọng, gìn giữ và chủ động phát huy các giá trị đó trong đời sống cộng đồng. Bên cạnh đó, nêu gương người tốt, việc tốt trong việc tham gia tổ chức và quản lý lễ hội, góp phần làm cho người dân ý thức về quyền lợi và nghĩa vụ của họ đối với bảo tồn lễ hội. Việc quảng bá, giới thiệu nguồn gốc, ý nghĩa của lễ hội Kỳ Yên qua các phương tiện thông tin đại chúng cũng rất cần thiết. Cần có sự tham gia của các nhà khoa học trong việc viết bài nghiên cứu, ghi nhận lại những biến đổi về văn hóa của đình, cũng như giải mã các kiến trúc, lễ hội. Cần có một công trình nghiên cứu tổng quát về đình để lưu giữ các giá trị văn hóa đã mất, giới thiệu với lớp người đương đại và sớm phục dựng lại không gian văn hóa xưa của đình, trả lại kiến trúc và lễ hội đình, bảo tồn gắn liền với hoạt động du lịch văn hóa của địa phương.

Theo quan sát của chúng tôi, việc trùng tu các công trình và việc thu hồi lại đất của đình diễn ra còn chậm. Không khí thường ngày vẫn còn vắng lặng, trừ ngày lễ. Để đình trở thành trung tâm văn hóa của quận, và là thiết chế quan trọng trong việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở, các cơ quan hữu quan cần phải quan tâm, hỗ trợ nhiều hơn nữa.

Ngày nay, việc tuyên truyền, giáo dục làm thay đổi nhận thức của giới trẻ tuy không dễ dàng, nhưng khi họ hiểu được các giá trị truyền thống của dân tộc và xem nó là một bộ phận của cuộc sống

thì vấn đề gìn giữ và bảo tồn giá trị truyền thống sẽ được thuận lợi hơn. Và khi làm được việc đó, chúng ta đã xây dựng được một đời sống văn hóa cơ sở từ tâm thức - gốc của hành động văn hóa.

2.3.2. Công tác quản lý của nhà nước (các cơ quan quản lý văn hóa)

Cần có sự phân định, phân cấp rõ ràng trách nhiệm của các cấp trong quản lý, bảo tồn các giá trị văn hóa của lễ hội và những giá trị văn hóa chứa đựng ở đình làng Việt Nam nói chung và đình Nam Bộ nói riêng. Tăng cường kiểm tra, giám sát, nắm diễn biến, thay đổi đang diễn ra trong thực tiễn, kịp thời điều chỉnh, uốn nắn những phát sinh có thể làm mờ hoặc làm mất đi các giá trị truyền thống, mục đích chính là vẫn giữ được hồn cốt của lễ hội truyền thống.

Gần đây, một số hoạt động lễ hội đình ở Cần Thơ chịu sự tác động khá lớn các yếu tố của cuộc sống hiện đại. Diễn hình như đình Bình Thủy trong những năm gần đây quy mô tổ chức ngày càng lớn, các dịch vụ du lịch xuất hiện ngày càng nhiều dễ phá vỡ không gian trang nghiêm nơi thờ phụng thần linh. Việc này đòi hỏi các nhà quản lý phải thật sự chú ý, lưu giữ nét văn hóa truyền thống trong đời sống hiện đại là yếu tố sống còn của các giá trị văn hóa xưa của dân tộc.

2.3.3. Đào tạo phát triển lực lượng văn nghệ ở cơ sở

Khuyến khích các nghệ nhân, những người cao tuổi hiểu biết về các nghi lễ, các trò chơi dân gian truyền lại cho hậu thế; khẩn trương quy hoạch và tiến hành bảo tồn các lễ hội đình, những mỹ tục cổ truyền đang có nguy cơ bị mai một. Thực tế cho thấy, các nghi lễ cúng đình cũng có nhiều thay đổi theo thời gian và các nghệ nhân biểu diễn theo mùa vụ ít có điều kiện hoạt động nghệ thuật trong năm. Việc trao truyền cần làm ngay vì khi thế hệ các nghệ nhân này mất đi xem như thất truyền. Trước kia có nhiều nghệ sĩ dân gian biết hát Tiều và hát bội nhưng bây giờ chỉ còn một vài đoàn có thể phục vụ được (hát Tiều gần như không mời được). Đoàn ca tài tử hiện tại được xem là giải

pháp thay thế của đình Thường Thạnh được hát trong dịp lễ Hạ điền.

Việc đầu tư tài chính cho các lễ hội cần được coi là cấp thiết trong giai đoạn hiện nay nhằm tôn vinh các giá trị di sản, truyền thống dân tộc. Bên cạnh việc khai thác, phát huy tinh thần tự nguyện của cộng đồng duy trì và bảo tồn lễ hội, cần có chính sách quan tâm hỗ trợ kinh phí từ ngân sách nhà nước ở các cấp nhằm giúp lễ hội tạo ra nhiều giá trị văn hóa đặc sắc, có khả năng thu hút khách du lịch, mang lại lợi ích kinh tế cho địa phương.

2.3.4. Phát triển mô hình du lịch văn hóa lễ hội/ Du lịch tâm linh

Về mặt quản lý, cần phát triển mô hình du lịch văn hóa lễ hội và mở các lớp đào tạo nâng cao nghiệp vụ về quản lý lễ hội. Trang bị cho người làm du lịch quan điểm, đường lối, quy chế và các văn bản pháp quy về lễ hội, nhấn mạnh việc tổ chức và quản lý lễ hội như một hiện tượng văn hóa.

Vị trí địa lý của đình thần Thường Thạnh nằm trong tuyến du lịch sông nước, cạnh chợ nổi Cái Răng (tuyến du lịch sông nước được xem là một trong những nơi đẹp nhất thế giới), nên việc đưa địa điểm đình thần Thường Thạnh vào hệ thống điểm du lịch là xu hướng chung của phát triển du lịch Việt Nam hiện nay. Làm được việc này, chúng ta sẽ có nguồn kinh phí để bảo tồn các giá trị của lễ hội và kiến trúc đình, đồng thời có dịp giới thiệu cho khách tham quan hiểu được nguồn gốc, ý nghĩa tâm linh của đình làng, nét văn hóa cổ truyền của dân tộc,...

Các giá trị văn hóa của lễ hội cần được tôn vinh và phát huy dưới góc độ kinh tế du lịch để thu hút sự quan tâm ngày càng nhiều của du khách trong nước và quốc tế, coi đây là nguồn tài nguyên

để phát triển du lịch. Vì thế, mỗi lễ hội phải tạo ra được sự hấp dẫn đặc thù, với các nội dung, hình thức phong phú, đa dạng mang đậm sắc thái vùng miền. Bên cạnh mỗi lễ hội đơn lẻ cần có kế hoạch tổ chức một số lễ hội lớn, trọng điểm, có sự đầu tư thích đáng nhằm thu hút, đáp ứng nhu cầu về du lịch tâm linh, tham quan, nghiên cứu, cùng các dịch vụ khác.

3. Kết luận

Đình thần Thường Thạnh là một trong những ngôi đình được xây dựng lâu đời nhất ở thành phố Cần Thơ và đồng thời cũng là ngôi đình ít được trùng tu bảo tồn nhất. Trong thập niên gần đây, đình được sự quan tâm đặc biệt của Ủy ban nhân dân Thành phố Cần Thơ, Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch, nên một số hạng mục được trùng tu đáp ứng ngày càng cao nhu cầu du lịch văn hóa tâm linh của du khách trong và ngoài nước. Bên cạnh đó, vị trí của đình nằm trong tuyến du lịch sông nước chợ nổi Cái Răng,... nên đó cũng là điều kiện thuận lợi để giới thiệu những nét văn hóa “đình làng xưa” đến với du khách và thế hệ trẻ ngày nay. Đình Thường Thạnh là một thiết chế văn hóa quan trọng trong công tác xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở của địa phương. Gìn giữ không gian, kiến trúc, lễ hội,... đình là góp phần xây dựng văn hóa Việt Nam đậm đà bản sắc dân tộc. Ngày nay, những thành tố văn hóa của đình làng Thường Thạnh vẫn còn được lưu giữ như: truyền thống của dân tộc, tính cố kết cộng đồng, hỗ trợ sức khỏe cộng đồng, các hoạt động văn nghệ, các trò chơi dân gian,... các thành tố trên góp phần quan trọng trong việc xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở ở địa phương trong tình hình mới./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Trần Phong Điều (2015), *Đình ở Thành phố Cần Thơ*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
- [2]. Phạm Đức Dương, Phạm Thanh Tịnh, Trần Thị Ngân (2014), *Biểu tượng văn hóa ở làng quê Việt Nam*, NXB Văn hóa - Thông tin, Thành phố Hồ Chí Minh.
- [3]. Vũ Duy Miền, Trịnh Thị Hà (2016), “Hương ước làng xã đồng bằng Bắc Bộ nửa đầu thế kỉ XX”, *Khoa học xã hội Việt Nam*, số 7(104).

[4]. Sáu Nghệ (2018), *Đình thần làng Thường Thạnh (Cái Răng, Thành phố Cần Thơ)*, <http://www.baodaydung.com.vn/news/vn/phap-luat/lieu-co-tro-lai-nguyen-trang.html>.

[5]. Ngô Đức Thịnh, Lê Hồng Lý (1997), “Về tín ngưỡng lễ hội và sự phát triển xã hội hiện nay”, *Văn hóa Nghệ thuật*, số 1.

[6]. Nguyễn Việt Vinh (2017), *Đình Tân Lâm kiến trúc và mỹ thuật*, NXB Đại học quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, Thành phố Hồ Chí Minh.

[7]. Phạm Văn Xây (2013), “Giá trị của lễ hội truyền thống trong xã hội hiện nay”, <http://vhnt.org.vn/tin-tuc/van-hoa-co-truyen/27840/gia-tri-cua-le-hoi-truyen-thong-trong-xa-hoi-hien-nay>.

THE ROLE OF THUONG THANH TEMPLE IN BUILDING GRASS-ROOT CULTURAL LIFE

Summary

Communal temples have long played a great role in stabilizing the spirit as well as monitoring many village activities of economy, politics, culture, society, etc. In this article, we present some of their roles in building grass-root cultural life in the current situation such as: stabilizing spiritual life, fostering communal engagement, developing musical, physical-sport activities, aiding community healthcare, educating traditional values, etc., together with some solutions to improve the effectiveness of building cultural life in these places. The article serves as a reference source for cultural managers practicing local cultural policies, and equally realizing the position and role of communal temples (grass-root cultural institutions) in spiritual cultural tourism development of Can Tho city.

Keywords: Thuong Thanh temple, building grass-root cultural life.

Ngày nhận bài: 15/5/2019; Ngày nhận lại: 11/7/2019; Ngày duyệt đăng: 08/11/2019.